

НАЦИОНАЛНИ ИДЕНТИТЕТ И ПРОБЛЕМИ ИНТЕГРАЦИЈА С ОСВРТОМ НА ИСКУСТВО СРПСКОГ НАРОДА¹

У низу проблема и тешких посљедица са којима се суочавају државе и народи захваћени актуелним процесом међународних интеграција, а то се нарочито односи на евроинтеграције земаља у транзицији, један од најтежих је затирање националне самосвијести односно деконструкција националног идентитета.

Тежину и погубност денационализације, која се испоставља као цијена и један од услова ступања у заједницу европских народа, звану Европска Унија, можемо разумјети уколико имамо исправно поимање националног идентитета и изграђену свијест о значају који он има, нарочито за нас православне народе.

Сама ријеч идентитет (лат. *identitas*) значи *истовјетност*, а своје поријекло има у ријечима *idem* (*истио*) и *identiden* (*ионовљено*). Из овога се може закључити да идентитет означава и истовјетност и различитост (унутарњу истовјетност а различитост у односу на другог), те да се, суштински посматрано, може одредити као свјесност субјекта о континуитету свог постојања. За разлику од личног (персоналног) идентитета који подразумева свијест једне особе о самој себи као јединственој, непоновљивој и од других различитој, национални идентитет, као један од најсложенијих облика колективног идентитета, могао би се дефинисати као свијест неке особе (или особа) о сопственој истовјетности и континуитету са својим народом, која се формира њеним (њиховим) слободним и добровољним избором и усвајањем најзначајнијих традиционалних вриједности нације.

Сходно природној, богоустановљеној различитости и разноликости у свијету, и одреднице националног идентитета немогуће је генерализовати у смислу подједнаког важења за све народе, већ их је потребно сагледавати и анализирати засебно и у контексту датих околности.

¹ Текст представља излагање на 25. Конференцији Међународног фонда јединства православних народа која је одржана 15–18. априла 2019. године у Будимпешти.

Подразумијева се да постоји сличност и сродност међу појединим народима, да постоје модели нације који су заједнички за више народа, а аналогно томе и заједнички модели националних идентитета, као што су, на примјер, источни и западни модел, али ипак сваки национ има свој, мање или више изражен, особен национални код, по којем је препознатљив и специфичан. Тако је српски национални идентитет, као један од источних, православљем и словенством обиљежених националних идентитета, у духу наглашеног осјећаја везаности овог народа за своје претке, Светог Саву, Косовски завјет и друге особености свог националног бића, и међу себи најсроднијим, попут руског, ипак различит и специфичан.

Од најважнијих ознака његовог националног идентитета – *вјере, језика, њисма, културе и историје*, најдоминантнија је вјера. У прилог ове тврдње иде досадашње, свеукупно искуство српског народа као православног које је показало да је све оно што је за то вријеме, кроз тешке и бурне периоде своје историје, опстало као православно, остало је и као српско, а да све оно што је отпало од православне вјере, не само да није остало у оквиру српског национа, већ се изродило у антисрпско (довољно је само присјетити се поунијаћених и покатоличених Срба који су преко ноћи постали „највећи” Хрвати, а 1941. године се показали као најоданије Павелићеве слуге и највећи кољачи српског народа на простору тадашње Независне државе Хрватске).

Црква код Срба је стекла статус стожера српског националног бића, а национални и вјерски идентитет срасли су у један, вијековима препознатљив као **Светосавље**, што ће рећи – „православље, српског стила и искуства”, како га је дефинисао један новији српски светитељ, Свети Николај Жички. Овај назив спонтано се усталио по имену највећег Србина и српског светитеља и просвјетитеља, првог српског архиепископа, Светог Саве, који је, поступајући по светоотачком обрасцу: *у љавном – јединство, у споредном – слобода, а у свему љубав*, српску душу „задојио” православлем, а православље „запечатии” српством, те тако, с благодаћу Божијом оправославлено српско национално биће, светопавловским језиком речено, учинио једним од удова Свете, Саборне и Апостолске Цркве, као Богочовјечанског организма коме је глава Христос. Тиме је српски национални идентитет добио статус неприкосновене вриједности на рачун које се не могу чинити икакви уступци и жртве, зарад било каквог другог, тобоже, бољег и вишег циља и добра.

Национални идентитет је, говорећи модерним језиком, ДНК препознатљивости која се, као израз боголике човјекове слободе и Богом успо-

стављеног словесног поретка ствари и устројства свијета као хармоније различитости, опире свакој унифицираности и аморфности. Национални идентитет народу пружа бистрину ума којом се оријентише у лавиринтима савремених изазова и даје му снагу за остварење својих стратешких циљева. Народ који изгуби своје идентитетско упориште постаје дезоријентисан и погодан за усмјеравање у правцу остварења туђих, најчешће непријатељских интереса.

Наше опредјељење пред савременим евроинтеграционим изазовима није и не треба да иде у правцу изолација и затварања у себе, јер човјек није самодовољна и у себе затворена монада, већ отворено, друштвено, комуникативно, и изнад свега личносно биће. Међутим, постоји праг испод којег се, ни по коју цијену, не смијемо спустити и одрећи оног што нам је најдрагоцјеније, а то је, на првом мјесту, наша православна вјера, па остале традиционалне вриједности и особености нашег националног идентитета.

Афирмативан однос према интеграцији хетерогених култура, у смислу мултикултуралности као плурализма и коегзистенције различитих култура, на темељу сарадње и допуњавања на плану свега онога што нам је заједничко, уопште није споран. Међутим, проблем је у томе што се стандарди утврђени најважнијим конститутивним актима Европске Уније досљедно не примјењују, или се примјењују по двоструким аршинима, нарочито када је у питању српски национ и његов идентитет. За разлику од Уговора из Мастрихта, којим нам је понуђен концепт у којем се нарочито наглашава да *Евројска заједница доприноси развоју култура држава чланица, уз поштовање њихове националне и религијске разноликости, уз истовремено испицање заједничкој културној наслеђа*, на дјелу имамо нешто сасвим друго – удар на вјеру, национално достојанство и све традиционалне вриједности.

Из ЕУ и англосаксонских мисаоних „кухиња”, као оправдање нечасних намјера њихових идеолога, пласирају нам се наводно вриједне идеје и теорије по питању рјешавања свјетских проблема, спаса човјечанства и цивилизације, а оне се заснивају, управо, на поништавању нација. Европска Унија отворено настоји да у име општег европског идентитета разори идентитете појединих народа. За њихове идеологе национални идентитет је кочница будућег развоја човјечанства, узрочник сукоба и нетрпељивости међу људима и народима, те је стога нужно заборавити историју, наслеђе, етничке и вјерске разлике и постати космополита, с универзалистичким погледом на свијет. Евроатлантски центри моћи,

већ годинама, нарочито суров однос имају према Србима. Свједоци смо невиђене, дугогодишње, бруталне разградње српског националног идентитета која, уствари, представља наставак процеса започетог у прошлом вијеку разбијањем СФР Југославије и формирањем нових, синтетичких националних идентитета. Овај процес представљао је комбинацију тежњи национално недовољно издиференцираних етничитета с ових простора и политичких пројеката великих геополитичких фактора и свјетских моћника који су у своје експанзионистичке планове укључивали и стварање нових националних држава, при чему је највећи дио нових синтетичких идентитета настајао на рачун националног идентитета Срба.

Као што је у прошлом вијеку поднио значајна демографска сакаћења, тако данас српски национ трпи сурову деконструкцију идентитета, коју, посредно и непосредно, проводи Запад. Затире му се култура; нове (преко ноћи формиране) „нације” му отимају језик, што је у свијету феномен без преседана; фалсификује му се историја; руши традиција; ре-програмира савјест и брише памћење; а шта тек рећи за најболнију српску рану – отимање Косова и Метохије, који нису само дио територије Републике Србије, већ и душа српског националног бића?!

Ово мучно искуство српског народа, као и свеукупно досадашње искуство процеса евроинтеграција, све више указује на то да интеграција не проузрокује само затирање националне самосвијести интегрисаних народа, већ да све више поприма обиљежја поменуте „територијалне експанзије”, те по ријечима једног истакнутог српског геополитичара, „постаје политички коректна замена за традиционалне поступке (не)оружане агресије, (не)посредне окупације, (нео)колонијализма и (нео)империјалне доминације”. Ако уз то, узмемо у обзир и мишљења критички настројених европских интелектуалаца који указују да ни нације које су чланице ЕУ нису власнице и контролори својих виталних националних интереса, те да су их готово неповратно предали хировитој вољи западноатлантског хегемона, онда не треба да чуди што евроскептицизам и антиглобалистички покрети, у посљедње вријеме, све више јачају. За чуђење су, заправо, размишљања у појединим домаћим политичким и „интелектуалним” круговима, по којима Европа (која је, нажалост, постала синоним за Европску Унију) још увијек нема алтернативу. Међутим, није тешко закључити да се овдје ради, или о мишљењима која долазе из глава оних који заједно са свјетском „елитом” раде на истом, недобронамјерном послу, или су резултат потпуно површног посматрања ствари.

Алтернатива евроатлантским интеграцијама подразумјева интеграцију у којој неће бити побједника и поражених, већ ће за сваку страну представљати добитак и обогаћење. То је интеграција сапрожимања, а не потирања и удара на национално достојанство; интеграција која подразумјева равнотежу компромиса и уважавање особених традиционалних вриједности, попут националних идентитета.

Успјех и изводљивост интеграције зависи од сличности субјеката који се интегришу. Тамо гдје нема, бар неке, сличности, интеграција је немислива. Јер, како повезати (ујединити) у цјелину нешто што нема ничег заједничког?! Цивилизација, као вид интеграције, углавном подразумјева неку врсту „коалиције” (сличних) култура, при чему свака успјева да сачува своју оригиналност. Сличност и комплементарност идентитета су претпоставка за успостављање заједништва. Без уважавања ове чињенице, неминован је конфликт.

Ако је то све тако, онда нам није тешко закључити каквим и којим интеграцијама, као приоритетним и реално изводљивим, треба да тежимо. Зар није апсурд, да не употребимо неку другу ријеч – безглаво хрлити у Европску Унију која је с мржњом и презрењем одбацила Господа Христа и све традиционалне вриједности, а не интегрисати се са себи сличним и сродним; са браћом у Христу, православним народима, на челу са Светом Русијом, којој овај епитет (Света) није случајно дат, јер у својим њедрима чува, и сачуваће га (по Светим Оцима) до краја вијека – непатворени лик Христов, који је она „Љепота која ће спасити свијет”, како је писао велики Достојевски.

У том смислу, а у нешто другачијим историјским околностима, велики српски светитељ Свети Петар Цетињски, духовни и свјетовни поглавар српског народа у Црној Гори, непосредно пред своје упокојење, на Лучиндан, 1830. године, са самртног одра посавјетовао је свог наслідника на трону и будућег највећег српског пјесника, синовца Рада Томова, рекавши му: „Моли се Богу и држ' се Русије!”.

Парафразирајући ову кратку и једноставну, али дубоку и мудру Светитељеву поуку, ми бисмо данас могли рећи – Молимо се Богу, држ'мо се своје Цркве и светог Православља и градимо себи спасење. Без Бога не можемо ништа, а што смо Њему ближе – ближе смо и једни другима.

Мирко Марић
Републички секретаријат за вјере
Владе Републике Српске